

Utvärderingsrapport svenska

UFN har utvärderat ämnet svenska. Utvärderingen har genomförts av UFN:s utskott för granskning av utbildning, UGU ISLL.

Rapporten baserar sig på sakkunnigyttranden och skriftliga underlag (självvärderingar inklusive bilagor från svenska, matris över kurser/examensmål, ett urval bedömningskriterier, kurs- och utbildningsplaner, samt ett urval kursanalyser). De skriftliga underlagen har granskats av externa sakkunniga professor Stefan Lundström, Luleå tekniska universitet, och professor emeritus Jan-Ola Östman, Helsingfors universitet som lämnat yttranden enligt formulär Bedömning efter extern granskning av huvudområde eller yrkesprogram. Därutöver har intervju med en student genomförts 2025-12-16 och ingått i utskottets underlag.

Dialog om utkast till utvärderingsrapport har genomförts 2026-01-22 med ämnesansvarig Solveig Malmsten och majoriteten av svenskämneskollegiet.

1. Profil och utveckling

Utbildningens kunskapsbidrag vid Högskolan Dalarna

Ämnet Svenska vid HDa erbjuder för närvarande huvudsakligen ämnes- och ämnesdidaktiska kurser inom ramen för grundläroprogrammet och ämnesläroprogrammet. Tidigare har svenskämnet även gett fristående kurser i huvudområdet svenska upp till kandidatnivå, vilka lagts ner av ekonomiska skäl.

Utöver kurser inom läroprogrammen ansvarar svenskämnet för kursen *Läs- och skrivinläring för förskollärare i förskoleklass*, 15 hp, som ges för verksamma lärare på uppdrag av Skolverket. Från höstterminen 2025 har svenskämnet även uppdrag från Skolverket att erbjuda kursen *Språk-, läs- och skrivutveckling i förskoleklass och årskurs 1–3 utifrån första- och andraspråksperspektiv*, 7,5 hp, för verksamma lärare. Personal från svenskämnet är också regelbundet involverade i examensarbetskurserna inom grundläroprogrammet, och i UVK- och VFU-kurser inom ämnesläroprogrammet inklusive KPU.

Enligt självvärderingen profilerar sig läroprogrammen vid HDa genom en stark integrering av ämneskunskaper, ämnesdidaktik, allmäntdidaktik och pedagogik, vilket kommer till uttryck i utbildningsplaner, kursplaner, undervisningsupplägg och användning av lärarkompetens. I samma anda skiljer sig svenskämnets läroprogramskurser från motsvarande kurser vid flera andra lärosäten genom att ämnesdidaktiska perspektiv anläggs på de språkvetenskapliga och litteraturvetenskapliga ämneskunskaperna i samtliga delkurser och moduler – vid andra lärosäten och i andra ämnen vid HDa är det vanligt att ämnesdidaktiken behandlas i separata delkurser eller moduler.

Grundläroexamen och ämnesläroexamen är examina på avancerad nivå och ger därmed grundläggande behörighet till studier på mastersnivå och till forskarutbildning. I regel uppfyller en student med läroexamen också de särskilda behörighetskraven för masterutbildning och forskarutbildning i pedagogiskt arbete, didaktik och närliggande områden.

Sakkunnigas kommentarer

Båda sakkunniga lyfter fram den integrerade modellen med tre ben – språkvetenskap, litteraturvetenskap och ämnesdidaktik – som en pedagogiskt och professionsmässigt stark struktur.

En av de sakkunniga föreslår att HDa bör profilera sig inom dialektologi med regional förankring i Dalarna. Lundström lyfter fram potentialen i samverkan med andra lärosäten inom Lärarutbildning Norr.

Studentens kommentarer

Studenten finner det värdefullt att det didaktiska perspektivet är närvarande i hela utbildningen. De anser att de fått mycket praktisk kunskap som direkt anknyter till deras kommande yrke, t ex genom att innehållet direkt kunnat kopplas till lektionsplanering.

Avseende balansen mellan litteraturvetenskap och språkvetenskap, skulle studenten möjligen kunna efterfråga lite mer grammatik, men detta beror också på vilka förkunskaper studenterna har.

Utskottets kommentarer

Utskottet finner att utbildningens innehåll och upplägg är rimligt.

Utskottet instämmer inte med den sakkunniga som föreslår en inriktning mot dialektologi vilken inte ryms inom ämnets utbildningsuppdrag.

Omvärldsbevakning och utvecklingsarbete

Enligt självvärderingen eftersträvar ämneskollegiet att systematiskt bevaka utvecklingen inom skolektorn, högskolesektorn i allmänhet och de akademiska disciplinerna svenska/nordiska språk, litteraturvetenskap och förstaspråksdidaktik i synnerhet. I samband med månatliga ämnesmöten rapporteras från konferenser och nätverksmöten och omvärldspaningar delas för att skapa en gemensam överblick över utvecklingen inom de tre nämnda områdena. Varannan månad är ämnesmötet förlängt för att möjliggöra fördjupning i aktuella teman genom workshops eller externa föredragshållare.

Svenskämnets lärare har stort utbyte med andra lärosäten och samverkan med det omgivande samhället, inte minst skolor i regionen. Många pågående forskningsprojekt bedrivs i samverkan med andra lärosäten, bland andra Umeå universitet, Högskolan i Gävle, Stockholms universitet, Høgskulen på Vestlandet i Norge och VIA University College i Danmark. Flera av projekten är också praktiktäna och bedrivs i samverkan med grundskolor och gymnasieskolor. Två av lektorena har kombinerade uppdrag, där de tjänstgör både mot kommunala skolhuvudmän och mot HDa. En av doktoranderna genomför sina doktorandstudier vid Göteborgs universitet, samtidigt som institutionstjänstgöringen görs vid HDa.

Fem av svenskämnets nuvarande lärare är eller har varit delaktiga i olika projekt inom Skolverket, bland annat just ämnesbetygsreformen, framtagandet av läslistor och kartläggnings- respektive bedömningsmaterial för F-1.

När det gäller trender och debatter som rör högskolesektorn generellt tar ämneskollegiet systematiskt del av statistik och rapporter från exempelvis UHR, SUHF, SNS och fackliga

organisationer. En del av omvärldsbevakningen sker också genom att lärare är engagerade i ett stort antal nämnder och utskott vid HDa och kan återföra kunskaper därifrån till ämneskollegiet.

De akademiska disciplinerna som är relevanta för svenskämnets utbildningar bevakas i första hand genom deltagande i konferenser och nätverk. Forskande lärare är aktiva i centrala nationella forskningsnätverk såsom Svenska med didaktisk inriktning (SMDI), Litteraturdidaktiskt nätverk (LDN) och Association suédoise de linguistique appliquée (ASLA) samt i centrala nordiska nätverk som Nordic Educational Research Association (NERA) och Nordiskt nätverk för forskning i förstaspråksdidaktik (NNFF).

Ett viktigt led i omvärldsbevakningen mot de akademiska disciplinerna svenska/nordiska språk, litteraturvetenskap och förstaspråksdidaktik är också samarbeten på ämnesnivå med andra lärosäten i Sverige. Svenskämnet har sedan start 2023 varit representerat vid de nationella ämnesmötena för svenska/nordiska språk och deltar för närvarande i en gemensam satsning för studentrekrytering till detta utbildningsområde. Tillsammans med flera ämnen vid HDa är svenskämnet också involverat i Samverkan Lärarutbildning Norr där utbildningarna jämförs med motsvarande vid andra lärosäten både inom och utom detta samarbete.

Systematiskt utvecklingsarbete och studentinflytande

Självvärderingen beskriver att det systematiska arbetet för att utvärdera utbildningarna har stärkts de senaste två åren genom nya ämnesinterna rutiner som matchats mot parallellt utvecklade högskolegemensamma regelverk. Kursanalys genomförs nu på helkursnivå (15 hp/30 hp) efter varje genomfört kurstillfälle och baseras på tre typer av material. För det första studenters synpunkter på respektive delkurs som samlas in av delkursansvariga genom muntliga kurslag, enkäter eller andra valfria former, vilket innebär en löpande dialog med studenterna som säkrar deras möjlighet att påverka inte bara utvärderingen utan också planeringen av den pågående kursen. För det andra lärarnas synpunkter och utvecklingsidéer för respektive delkurs, och för det tredje ombeds studenternas anonyma kursvärdering på den digitala lärplattformen. Examinator sammanställer utifrån dessa källor en kursanalys som delas med ämneskollegiet på den gemensamma ytan på Teams samt med studenterna via lärplattformen. Viktiga slutsatser av alla ämnets kursanalyser diskuteras en gång per termin i samband med ämnesmöten och kan leda till revidering av interna rutiner, arbets sätt i undervisningen, utformningen av examinationer eller revidering av kursplaner. Ämnets kursplaner revideras regelbundet (genomsnittligen vart fjärde år) utifrån nyss nämnda kvalitetssäkringsarbete och omvärldsbevakning.

Kontinuerlig utveckling av utbildningarna sker genom att examinator i samarbete med delkursansvariga granskar konstruktiv länkning på delkursnivå och diskuterar uppslag för förändring i undervisningsaktiviteter och examinationsformer i relation till lärandemål. I samband med detta diskuteras också hur studenters deltagande i undervisningsaktiviteter och examinationer bokförs mot moduler och delkurser i Ladok. Delkursansvarig ansvarar att utifrån detta utveckla kurshandboken samt material och information på lärplattformen för varje kurstillfälle. Examinator och ämnesansvarig följer genomströmningen i kurserna, och såväl lärare, delkursansvariga, examinator och ämnesansvarig kan när som helst initiera en dialog ifall studentsynpunkter eller genomströmningssiffror ger anledning därtill. En sådan dialog har exempelvis förts kring årsskiftet 2024–2025 utifrån ett upplevt behov hos studenter och delkursansvariga i en kurs inom grundläroprogrammet. Ämneskollegiet har också under det senaste läsåret gjort en gemensam översyn av examinationsformer samt rutiner kring examination, omexamination och kompletteringar.

Ingen extern granskning av examensarbeten genomförs.

Sakkunnigas kommentarer

Den gedigna genomgången av ämnets omvärldsbevakning på olika nivåer ger en mycket positiv bild av de strategier som diskuteras och genomförs för att utveckla undervisningen på bästa sätt inom ämnet. Kursutvärderingar och muntlig dialog med studenter används aktivt och reflexivt, vilket bidrar till kontinuerlig utveckling.

Studentens kommentarer

Olika former och metoder för återkoppling och synpunkter på utbildningen tillämpas från kurs till kurs. Ibland kurslag, ibland enkät, en del lärare använder chat-frågor i slutet av delkursen. Formerna skulle möjligen kunna vara lite mer lika, och studenten föredrar då enkäter med öppna svar. Den viktigaste formen för återkoppling bedöms dock vara möjligheterna till ”pratstund” med läraren.

Utskottets kommentarer

Utskottet finner att det finns ett systematiskt kvalitetsarbete där studenterna ges möjlighet att lämna återkoppling på ett varierat sätt och att deras synpunkter tas om hand.

Verksamhetens möjligheter och utmaningar

De viktigaste utmaningarna som tas upp självvärderingen avser kompetensbehov och behov av förstärkt lärarkapacitet. Ämnet saknar i dagsläget lärarpersonal för att tillgodose de utbildningsvolymerna som ämnet ansvarar för. Av lärartabellen framgår att bara drygt hälften av de personer som undervisar i svenskämnet är anställda i ämnet. Dessa inlån är ofta kortsiktiga och försvårar kontinuiteten i arbetet. Ämnets personal har också under flera år konstant genererat övertid, vilket inte är vare sig ekonomiskt eller arbetsmiljömässigt hållbart.

Behov finns av lärare med senior kompetens och förstärkt kompetens i svenskämnet mot grundskolans tidigare år. Förhoppningen är att under 2025 kunna tillsätta minst en ny lektor, och i början av året utlystes även en professorstjänst med inriktning mot grundlärarprogrammet. För att rekryteringarna ska lyckas behöver HDa emellertid kunna erbjuda större möjligheter för en professor eller lektor i svenska att vara delaktig i den befintliga forskarutbildningen i pedagogiskt arbete, att utveckla forskningsmiljöer och att själv vara forskningsaktiv. Självvärderingen resonerar i detta sammanhang om flera faktorer och organisatoriska hinder som verkar begränsande på såväl lektorers som professorers forskningsaktivitet. Omorganisationen av lärarutbildningsområdet kan dock komma att medge möjlighet att underlätta ämnesöverskridande verksamhet.

Sakkunnigas kommentarer

Sakkunniga bedömer att ämnets främsta utmaningar handlar om bristande kontinuitet i lärarkåren och beroendet av tillfällig personal, att forskningsmiljön är begränsad och allt för beroende av enskilda individer, att handledarkapaciteten inte minst på forskarnivå är otillräcklig, och att det finns behov av en aktiv och närvarande professur i svenska språket.

Sakkunniga anser det oroväckande att flera personer har avslutat sina anställningar vid lärosätet. De finner det dock svårt att utifrån den anförda dokumentationen få en helhetsbild över situationen, men sannolikt behöver ämnet och institutionsledningen utarbeta strategier för att nå en långsiktig hållbar situation för både kompetensförsörjning och forskning. Att personal arbetar övertid med undervisning torde förvärra situationen ur ett forskningsperspektiv. Den bild som ges av hur forskningsresurser hanteras i relation till undervisning är också anmärkningsvärd och förefaller motverka snarare än att uppmuntra större forskningsinitiativ.

De sakkunniga menar också att det är en brist att det inte finns tillgång till undervisning på magisternivå i Svenska. Oberoende av om studenterna vill förkovra sig ytterligare eller inte, vore ett utbud av kurser och seminarier på högre nivå inspirerande inte bara för studenterna utan även för undervisande personal att hålla sig uppdaterade om de senaste rönen inom forskningen och hur dessa mest effektivt kan tillämpas.

Utskottets kommentarer

Utskottet instämmer med de sakkunniga i att lärarkapaciteten är otillräcklig för att säkerställa kvalitet både på kort och lång sikt. Ämnet har ett stort undervisningsuppdrag (lärarna undervisar dessutom i kurser i lärarutbildningarna som inte ges av ämnet svenska), vilket gör att möjligheterna till forskning blir lidande.

Angående sakkunnigs kommentar om hur forskningsresurser hanteras påpekades vid dialog, att i det fall forskningsmedel erhålls minskar samtidigt schablonutdelningen vilket kräver stora anslag för att göra skillnad.

Vid dialogen kommenterades också angående sakkunnigas påpekande att bristen på magisternivå begränsar personalens utvecklingsmöjligheter, att ämnet faktiskt ger en examensarbetskurs på avancerad nivå.

2. Förutsättningar för utbildningen - akademisk miljö och lärarkompetens

Självvärderingen menar att kompetensen bland svenskämnets anställda matchar ämnets kursutbud i lärarprogrammen väl: 12 av de 14 som var anställda i svenskämnet år 2024 har själva lärarexamen. Åtta är disputerade i svenska, nordiska språk, litteraturvetenskap, svenskdidaktik eller pedagogik, ämnen relevanta för lärarutbildning med inriktning svenska. Två anställda är doktorander och har avhandlingsprojekt som rör skriftspråsutveckling i förskoleklass respektive poesididaktik. De återstående fyra personerna i svenskkollegiet har alla lång erfarenhet av undervisning i grundskola respektive gymnasium, driver samverkansprojekt med skolor och har även innehaft andra poster (t ex rektor) som bidrar till ett helhetsperspektiv på skola och lärarutbildning. Slutligen har den stora majoriteten av ämnets anställda genomgått behörighetsgivande högskolepedagogisk utbildning och i några fall även forskarhandledarutbildning.

Lärarnas forskning är till övervägande del svenskämnesdidaktiskt inriktad, omfattar både språkliga och skönlitterära aspekter av ämnet och berör alla åldersgrupper från förskoleklass till högre utbildning. Kluster finns mot läsundervisning, skrivundervisning, feedback och bedömning. Därutöver ägnar sig svenskämnets personal åt andra utbildningsvetenskapliga områden såsom utbildningsfilosofi, flerspråkigas litteracitet och digitalt baserad undervisning, samt åt språkvetenskapliga fält som runologi eller litteraturvetenskapliga fält som enskilda författarskap.

Lärartabellen vittnar i övrigt om den personalbrist som råder inom ämnet, då det framgår att många lärare behövt lånas in kortsiktigt för enskilda undervisningsuppdrag. Att personal rör sig mellan ämnena svenska, svenska som andraspråk och pedagogiskt arbete är i sig positivt för sammanhållningen i lärarutbildningen, och krafter som tas in externt kan bidra med nya och konstruktivt kritiska perspektiv på ämnets verksamhet. Villkoret är emellertid att inlån och timanställningar ordnas med god framförhållning och kontinuitet, vilket tyvärr ofta inte varit

fallet – exempelvis är fem av personerna i tabellen inte längre involverade i svenskämnets kurser under 2025. Förhoppningen är att den kompetensförsörjningsplan som är på väg att upprättas kan lösa bemanningsfrågorna på ett långsiktigt hållbart sätt och rekryteringar pågår vilket berörs ovan.

De mest angelägna behoven av kompetensutveckling gäller behörighetsgivande högskolepedagogisk utbildning (BHU) för de lärare som inte har 15 hp, och utrymme för disputerade att docentmeritera sig. Tre anställda i svenskämnet planerar att läsa 7,5 hp BHU under höstterminen 2025. Emellertid avsätts ingen tid i tjänst för kursdeltagandet, vilket kommer att påverka personalens arbetssituation och det faktiska utbytet av utbildningen negativt, i synnerhet när personalen redan är mycket pressad. Detta förhållande hindrar också att tid avsätts för docentmeritering.

Sakkunnigas kommentarer

Sakkunniga bedömer att lärarnas och föreläsarnas kompetens både är tillräckligt djup och tillräckligt bred i förhållande till den nuvarande utbildningens omfattning och examensnivå, med disputerade lärare inom språk, litteratur och didaktik. Lärarna har också hög pedagogisk kompetens ofta med erfarenhet från både akademi och skolväsende vilket stärker professionsinriktningen. En av de sakkunniga framhåller de två lektorerna med kombinerade uppdrag som särskilt värdefulla. Självvärderingen visar också på ett starkt engagemang, medvetenhet och reflektion bland lärarna.

De menar dock att personalomsättning och brist på senior kompetens påverkar kontinuitet och kvalitet, och att bristen på forskningsresurser är ett hinder för ämnets utveckling. Det saknas en sammanhållen forskningsmiljö och forskningsaktiviteten är begränsad och beroende av ett fåtal individer. De efterlyser särskilt en professur i Svenska med aktiv närvaro och engagemang, och pekar på behovet av strategisk planering för kompetensförsörjning. En av de sakkunniga noterar också att den bild som ges av hur forskningsresurser hanteras i relation till undervisning är anmärkningsvärd och snarare förefaller motverka än att uppmuntra större forskningsinitiativ.

En av de sakkunniga noterar att det publikationslistan inte framgår att flera av publikationerna samförfattats med andra. Det är därför oklart i vilken mån samarbete sker med lärare och forskare i Svenska som andraspråk och med forskare vid andra språkinstitutioner vid HDa – vilket (om så är fallet) är en utmaning.

Studentens kommentarer

Många bra och engagerade lärare.

Utskottets kommentarer

Utskottet instämmer med sakkunniga i att lärarkåren har bred och djup kompetens inom såväl vetenskapliga som professionsrelaterade områden. Risk finns dock att den goda kompetensen långsiktigt inte kan upprätthållas på grund av små möjligheter till forskning och avsaknad av en sammanhållen forskningsmiljö.

Vid dialog meddelades att en professor är under anställning och att en viktig uppgift för denne kommer att vara utveckling av en sammanhållen forskningsmiljö.

Påpekades också att ämnets lärare deltar i gemensamma FoU-projekt med forskare i andra ämnen såsom engelska och pedagogiskt arbete, och att det finns ett stort mått av samarbeten och

samverkan avseende utbildning inom högskolan, främst med svenska som andraspråk och pedagogiskt arbete, och utom högskolan genom PUD.

3. Utbildningens genomförande

Utbildningarnas progression beskrivs genom de matriser över kurser och examensmål som bifogats underlaget. Som framgår av matriserna bidrar svenskämnets kurser till de flesta av lärarprogrammets examensmål även om inte alla mål examineras i dessa kurser, därutöver finns ett antal examensmål som svenskämnet tar ett särskilt ansvar för inom lärarprogrammen.

Bland de mål som examineras i svenskämnets kurser listar självvärderingen tre mål som studenterna har svårast att uppnå:

- *Visa sådana ämneskunskaper som krävs för yrkesutövningen, inbegripet såväl överblick över [gy: brett kunnande inom] ämnesstudiernas huvudområde som fördjupade [gy: väsentligt fördjupade] kunskaper inom vissa delar av detta område och insikt [gy: fördjupad insikt] i aktuellt forsknings- och utvecklingsarbete*
De studerande har framför allt svårt att tillämpa systematiska analysmetoder som exempelvis grammatisk analys. Då sådan analysförmåga ligger till grund för flera moment i den fortsatta utbildningen har grammatikmoment placerats tidigt i både grundlärarprogrammet och ämneslärarprogrammet. Denna placering medför emellertid att studenter som inte har några tidigare högskolestudier bakom sig arbetar med ett kognitivt särskilt krävande kursinnehåll samtidigt som de fortfarande är i färd med att orientera sig i högskolestudier och den akademiska diskursen i allmänhet.
- *Visa fördjupad kunskap om vetenskapsteori samt kvalitativa och kvantitativa forskningsmetoder, och visa kunskap om relationen mellan vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet och dess betydelse för yrkesutövningen*
Utvecklingen av ett vetenskapligt förhållningssätt är en gemensam angelägenhet för hela lärarprogrammen. Svenskkurserna lägger en grund som sedan förvaltas av andra ämnen, i synnerhet ämnet pedagogiskt arbete genom kursen Vetenskapsteori och utbildningsvetenskaplig forskning 7,5 hp, innan ämneslärarstudenterna skriver examensarbete i svenskämnet och grundlärarstudenterna skriver examensarbete i pedagogiskt arbete. I processen med examensarbetet, inte minst på grundlärarprogrammet, blir det ofta tydligt att studenternas förståelse för vetenskapligt resonerande, akademiskt skrivande och svenskämnesspecifika teorier och analysmetoder är svag. För att stärka studenternas vetenskapliga kompetens har en rad åtgärder vidtagits i svenskämnets kurser: Stående mål som gäller språkfärdighet i alla delkurser, där progressionen framhävs genom att successivt mer avancerade delförmågor betonas. Nära samarbete med Språkstödet. Särskild kurs i vetenskapligt skrivande. Läsning av och metarefleksion kring akademiska texter i samtliga kurser, med progression i texternas och uppgifternas svårighetsgrad. Uppgifter som handlar om att analysera vetenskaplig argumentation, teorier och metoder samt relationen mellan de akademiska disciplinerna språkvetenskap, litteraturvetenskap och utbildningsvetenskap.
- *Visa kommunikativ förmåga i lyssnande, talande och skrivande till stöd för den pedagogiska verksamheten*
Inom svenskämneskurserna finns explicita mål kring förmågan att tala och skriva i samtliga delkurser, och i de reviderade kursplanerna för ämneslärarprogrammets svenskkurser lyfts förmågorna att lyssna och läsa fram ytterligare. Förmågor som studenter har tillägnat sig under tidigt i utbildningen tenderar dock att falla i glömska innan studenterna når examensarbetet i slutet av utbildningen. Här spelar lärarutbildningarnas struktur in, och det vore det önskvärt med ett mer intensivt samarbete för studenternas språkförmåga genom alla lärarprogrammets kurser.

Sakkunnigas kommentarer

Sammantaget finner de sakkunniga att utbildningen är väl genomtänkt och har en tydlig professionsprofil. Välformulerade kursmål och tydlig koppling till examensmål, liksom medvetenhet om konstruktiv länkning mellan undervisning och examination lyfts som särskilda styrkor. En av de sakkunniga ser det också som särskilt positivt att mycket fokus läggs på vetenskapligt skrivande och de utmaningar vetenskapligt skrivande för med sig. Samläsning mellan olika programgrupper är dock ett område som kräver fortsatt analys, särskilt vad gäller progression och ämnesdifferentiering.

Sakkunniga finner vissa frågetecken rörande progressionen inom ämnet i grundlärarprogrammet F-3. Den taxonomi som används signalerar en relativt ojämn nivå för olika delar inom de båda ämneskurserna. Jämfört med andra mål förefaller vissa av målen som relaterar till litteraturdidaktik ha en hög svårighetsgrad, där det redan i den första kursen krävs att studenten kan reflektera över vissa områden. Reflektion brukar ses som en högre kunskapsnivå än att exempelvis visa kännedom om något. Snarare än att taxonomin signalerar progression mellan kurserna verkar det som om kravnivån är olika för olika ämnesområden i båda kurserna, där innehållet förändras mellan kurserna snarare än att det finns progression i kraven. Det är möjligt att det finns skäl till detta och att det därmed är avsiktligt, men det kan innebära utmaningar för studenter om kravnivån är olika i olika delmoment. Situationen är liknande, men inte lika tydlig, för programmet med inriktning 4-6.

Anmärkningsvärt för programmet med inriktning F-3 är att nivå 4 inte nås gällande ämnes- och ämnesdidaktiska mål, vilket rimligtvis borde vara kursernas huvudinnehåll. Denna nivå nås däremot i programmet med inriktning 4-6. Det är oklart varför denna skillnad finns.

Den matris som anförs för ämneslärarprogrammet visar att en skattning mot examensmålen har gjorts och att det finns en tydlig progression. Det går däremot inte att utifrån materialet avgöra hur det ser ut i detalj på kursplanenivå, exempelvis hur taxonomier används för att uttrycka progressionen. Dock skrivs det fram att det har genomförts ett arbete med progression, särskilt inom ämneslärarprogrammets kurser. Grunden för detta finns i studenters svårigheter att nå tillräcklig kommunikativ förmåga för sin yrkesutövning. Detta kan ses som ett gott exempel på hur pedagogiska aspekter och studentfokus tas som utgångspunkt också i det mer formella arbetet med att skapa utbildningen.

Studentens kommentarer

Utbildningen håller ett lagom tempo. Kanske högre jämfört med andra kurser som studenten hade erfarenhet av, med mycket att läsa, inlämningsuppgifter och examinationer. Utbildningen är lärorik och det gjordes också tydligt i början att detta är heltidsstudier.

Det finns en tydlig röd tråd, och alla de många olika delar som ryms i svenskämnet introduceras i första kursen. Mycket av innehållet kommer tidigare i kurserna än förväntat, men det är inget stort steg mellan termin ett och två. Det finns en bra helhet med ämneslärarprogrammet. Det handlar hela tiden om att först lära sig själv, sedan tänka till hur det ska läras ut. Varierade uppgifter och många duktiga lärare med skolerfarenhet.

Betygsmatriser förekommer ofta i kurshandboken, men det kan vara lite otydligt vad som ska göras i någon enstaka delkurs. Samma matris återkommer ibland, men det är bra när arbetena bedöms utifrån dessa.

Stor variation på examinationer, och tydliga regler för AI-användning.

Utskottets kommentarer

Vid dialog med ämnet diskuterades sakkunnigas yttrande avseende progression. Det meddelades att det finns progression i genomförandet mellan SV 1 och SV 2, inte minst inom akademiska förhållningssätt och skrivande, som kanske kan förtydligas i lärandemålen. Progressionen ligger även i VFU där det finns svenskrelaterade mål. Dessa kurser ges dock i pedagogiskt arbete och har inte synliggjorts i utvärderingen.

Sakkunnigas påpekande avseende skillnaden i nivå mellan F-3 och 4–6, kan härstamma från matrisen som inte är helt korrekt ifråga om färgmarkeringarna för olika nivåer. Det är ingen faktisk skillnad i kurslitteratur eller kursernas utformning, och lärandemålen aktiva verb är de samma för F-3 och 4–6.

Diskuterades även att de aktiva verben i kursplaner uppfattas olika i olika miljöer. Den sakkunnige som noterar en nivåskillnad mellan litteratur och språkvetenskap, utgår troligen från uppfattningen att ”reflektion” är en högre kunskapsnivå än ”diskussion”, medan ämneskollegiet menar att diskussion förutsätter ett mått av reflektion.

Fokusområde: Studenternas utveckling av vetenskaplig förmåga

Självvärderingen ger exempel på tre lärandemål, läraktiviteter och examinationer inom vardera fältet i fyrfältsfiguren.

Sakkunnigas kommentarer

Självvärderingen beskriver exempel på lärandeaktiviteter som är forskningsanknutna på olika sätt. Ofta finns ett professionsperspektiv med när aktiviteterna genomförs, vilket bidrar till både en akademisk litteracitet och en professionskompetens på vetenskaplig grund. Även om det är svårt att dela upp kursmål i tydliga vetenskapliga kompetenselement (enligt figuren i självvärderingen) visar de exempel som anförs att kursmålen har olika fokus. Detta möjliggör progression i utbildningen gällande den vetenskapliga kompetensen. Det finns därför goda skäl att anta att kursmål och aktiviteter som genomförs bidrar till utveckling av studenters vetenskapliga kompetens.

En av de sakkunniga noterar att alla beskrivningar utgår ifrån någon form av ”läsning av referentgranskade vetenskapliga artiklar”, och menar att detta är korrekt. Sakkunnig menar dock att det finns en förbättringspotential i att utveckla studenters förståelse för vetenskaplig publicering, t ex genom att studenterna även läser några icke-referentgranskade artiklar och diskuterar dem – för att praktiskt hjälpa dem att kritiskt se skillnader och vikten av referentgranskning. Det är också viktigt att studenterna får se skillnader mellan referentgranskning på internationell nivå (högt placerade tidskrifter på olika (t.ex. norska, finska, europeiska) listor) och referentgranskning på svenska – av svenska forskare, för ”svenska” ändamål.

En svaghet som berörts ovan är risken för kunskapsförlust mellan kurser och examensarbete.

Studentens kommentarer

Kurslitteraturen är intressant och det är en bra balans mellan handböcker och forskningsartiklar. Vid några tillfällen har lärare talat om sin forskning även om den inte alltid är relevant för innehållet i utbildningen.

Utskottets kommentarer

Utskottet finner att professionsanknytning är en styrka. Det finns dock risk att forskningsanknytningen blir lidande då studenterna inte ges möjlighet att möta en forskande miljö.

Prestationsgrad

	Grundnivå	Avancerad nivå
Antal kurstillfällen/år	14	4
Varav antal programkurser	14	4

År 2024	Grundnivå	Avancerad nivå	Totalt
Helårsstudenter	123,38	21,6	144,98
Helårsprestationer	100,99	20,25	121,24
Prestationsgrad %	81,9	93,7	83,6
År 2023	Grundnivå	Avancerad nivå	Totalt
Helårsstudenter	157,73	24,45	182,18
Helårsprestationer	138,15	21,25	159,40
Prestationsgrad %	87,6	86,9	87,5

	År 2022	År 2021
Magisterexamina	0	0
Kandidatexamina	0	0

Utskottets kommentarer

Utskottet har inga kommentarer.

5. Sakkunnigas sammanfattning**Styrkor**

- Integrerat upplägg: Sakkunniga lyfter fram den starka integreringen av ämneskunskaper, ämnesdidaktik och pedagogik som en kvalitetsskapande faktor.
- Vetenskaplig och pedagogisk kompetens: Lärarna har god vetenskaplig och pedagogisk kompetens, med erfarenhet från både akademi och skolväsende.
- Professionsfokus: Utbildningen är tydligt inriktad mot läraryrket, vilket ger studenterna god förberedelse för arbetslivet.
- Studentinflytande: Det finns fungerande rutiner för studenters påverkan på utbildningen, inklusive muntlig och skriftlig feedback samt reflexiva kursanalyser.
- Engagerad personal: Ett starkt engagemang från lärarna och ämnesgruppen framkommer i båda utlåtandena.
- Kvalitet i kursmål och examination: Kursmål är relevanta och kopplade till examensmål, med tydlig konstruktiv länkning mellan undervisning och examination.

Svagheter

- Kompetensförsörjning: Sakkunniga pekar på bristande kontinuitet och beroende av tillfällig personal, vilket påverkar stabiliteten.

- Begränsad forskningsmiljö: Forskningsaktiviteten är beroende av ett fåtal individer och saknar bredd och långsiktig hållbarhet.
- Avsaknad av magisterutbildning: En av de sakkunniga framhåller att bristen på magisternivå begränsar utvecklingsmöjligheter för både studenter och personal.
- Progression i grundlärarprogrammen: En av de sakkunniga identifierar otydlig progression, särskilt i F-3-programmet, med ojämn kravnivå mellan kurser.
- Samläsning mellan program: Samläsning mellan olika läroprogram kan leda till för allmän utbildning och bristande ämnesdifferentiering.
- Begränsad samverkan inom HDa: En av de sakkunniga efterlyser mer samarbete med andra språkavdelningar och institutioner.

Utvecklingsmöjligheter

- Professur i svenska språket: Sakkunniga föreslår att en aktiv och närvarande professor skulle stärka ämnets status och utveckling.
- Utökad samverkan: Sakkunniga ser potential i samverkan med andra lärosäten (t.ex. Lärarutbildning Norr) och inom HDa.
- Dialektologi och lokal profilering: En av de sakkunniga föreslår att HDa bör utnyttja Dalarnas dialektala mångfald som en forskningsprofil.
- Progressionen i grundlärarprogrammen bör utvecklas i samband med kommande reformer.

Sårbarhet för förändringar

- Ekonomiska faktorer begränsar möjligheten att rekrytera och behålla kompetens.
- Hög personalomsättning och beroende av enskilda individer gör ämnet sårbart.
- Minskande årskullar kan påverka ämnets framtid negativt.
- Avsaknad av strategisk forskningsplan: Bristen på långsiktig strategi för forskningsmiljön kan hota examensrätt och utbildningens kvalitet.